

må man erkende, at det er lykkedes forfatteren at bidrage til besvarelsen af de spørgsmål, han opstillede som genstand for sin undersøgelse.

Undersøgelser af denne art er vigtige. Skønt inspireret af samtidige ydre dramatiske begivenheder søger de at trænge bag disse og skaffe større indsigt i de ofte langsomme, i det ydre udramatiske og som regel i samtiden meget lidt påagtede processer, der er gået forud. Det er en detailstudie, som gør os klogere om en vigtig detalje, og som er gennemført med al ønskelig disciplin.

OLE KARUP PEDERSEN

MARTIN WINCKLER: Bismarcks Bündnispolitik und das europäische Gleichgewicht. Stuttgart, W. Kohlhammer Verlag, 1964. 47 s. 4,80 DM.

Efter Preussen-Tysklands sejr over Danmark i 1864, over Østrig i 1866 og over Frankrig i 1870-71 var den europæiske magtbalance i den form, den havde fået under Wienerkongressen, brudt sammen. Som tidligere Karl Vs og Philip II's Spanien og Ludvig XIV's eller Napoleon Is Frankrig var nu Bismarcks Tyskland på vej til at etablere sig som europæisk hegemonialmagt. Efter hidtidige europæiske erfaringer burde dette medføre en tysk diplomatisk isolation og opbygning af en bred koalition med brod imod Tyskland. Men det blev det slagne Frankrig, og ikke det sejrrige Tyskland, der befandt sig isoleret. Hvorfor?

Denne ikke ukendte problemstilling danner udgangspunktet for Martin Wincklers korte, men indholdsmættede, prisværdigt klare og til dels provokerende fremstilling. Hovedvægten lægges på en analyse af »Krieg-in-Sicht«-krisen 1875 (og dens forspil i 1874) og af, hvad forf. kalder den kolde krig mellem Tyskland og Rusland 1878-79, den første som illustration af, at Tyskland faktisk ikke undgik at blive isoleret efter opgøret med Frankrig, den anden som dokumentation af de metoder, den tyske kansler anvendte til at overvinde den tyske »Einkreisung«.

Had, misundelse og mistro var den europæiske reaktion på det tyske riges fødsel, og dets forsikringer om sit fredelige sindelag og om at det »weder das Bedürfnis noch die Neigung [habe] über seine Grenzen hinauszustreben« forekom hykleriske på baggrund af annektionen af Alsace-Lorraine og fastholdelsen af Nordslesvig. Derfor, hævder Winckler, var Bismarcks indsats i 1874-75 ligeså afgørende som hans sejr i 1860'erne, og hans resultater ligeså imponerende, ikke mindst når det betænkes, at han i modsætning til en Talleyrand eller en Metternich i sit diplomatiske spil havde en nationalistisk og let antændelig offentlig mening at tage hensyn til.

Det militære forspring, hærreformen af 1861 havde givet Preussen, måtte nødvendigvis være af begrænset varighed. Derfor følte Bismarck sig, da han konfronteredes med konturerne af en russisk-østrigsk-italiensk-fransk alliance, stillet over for et alternativ: Når forsikringerne om, at Tyskland var »saturiert« ingen tiltro vakte, måtte man enten »das Prävenire spielen«, først over for Østrig, men derefter over for Frankrig, eller også måtte man blæse til retræte ved fx. at tillade en fransk annekstion af Belgien og ved at opfylde Pragfredens art. 5. Foråret 1875 var Bismarck meget nær ved at vælge alternativets første

mulighed, men skræmtes i sidste øjeblik ved rygterne om engelske følere i St. Petersborg om en fælles europæisk fredsoffensiv rettet mod Tyskland. Derefter fulgte det overrumplende tilbud til Paris om annekction af ihvertfald en del af Belgien.

Imidlertid viste den europæiske solidaritet sig skrøbelig, idet Andrassy, den østrigske udenrigsminister, så sin fordel i at komme til en forståelse med Bismarck, og tilbuddet til Frankrig blev taget af bordet lige så brat, som det var blevet fremsat.

I 1875 ser Winckler begyndelsen til det indviklede intrigespil, der skridt for skridt fører til 1880ernes store alliancesystem. Ved at puste til ilden på Balkan hindrede Bismarck en fortsat østrigsk-russisk tilnærmelse, ved at optræde som »den ærlige mægler« på Berliner kongressen lagde han kold luft mellem Tyskland og Rusland, og ved en behændig udnyttelse af Berlinertraktatens art. 44 – spørgsmålet om de nærmere betingelser for anerkendelse af Rumæniens fulde suverænitæt – lykkedes det ham »erstaunlicherweise, England, Frankreich und auch Italien vor den deutschen Wagen zu spannen«. Også offentliggørelsen af den østrigske accept af ophævelsen af art. 5 skal vurderes som et led i den kolde krig mod Rusland. Ved Tysklands overgang sommeren 1879 til en protektionistisk toldpolitik føjedes den økonomiske krigsførelse til den diplomatiske, og inden årets udgang havde Bismarck nået sit mål: at tvinge et diplomatisk isoleret og økonomisk udmarvet Rusland til at søge tilnærmelse til Tyskland. Herved var faren for en »Einkreisung« afværget, samtidig med at Rusland stiltiende havde accepteret Tysklands forrang i Europa.

Winckler fremhæver, at tyske historikere hidtil har været tilbøjelige til at undervurdere betydningen af Bismarcks politik over for Rumænien og Danmark i 1878-79 som et led i hans Ruslandspolitik men hævder samtidig, at de tildels har været undskyldte: Friedrich Thimme og de øvrige udgivere af »die grosse Politik« har været meget tendentiøse og meget sparsomme i deres udvalg af aktstykker fra bl. a. denne periode. Mere påfaldende forekommer det ham, at man hidtil i Bismarck-forskningen kun i ringe grad har gjort brug af periodens officieuse publikationer, og han fremdrager selv en række eksempler, hvor Bismarcks manipulationer med den tyske presse kan kaste nyt lys over hans diplomatiske taktik og strategi.

Forf.s Bismarckbillede er lige langt fra panegyrikken og nedvurderingen. Kanslerens diplomatiske evner vurderes højt, men samtidig påpeges hans begrænsninger skarpt, når det drejer sig om at finde en langsigtet løsning på Tysklands dilemma, det Tyskland, der – med Gentz' udtryk – var blevet »zu gross für das kleine Europa«, men som ikke var stærkt nok til at beherske det. Dette dilemma kunne kun en virkelig forsoningspolitik have løst. De bismarckske manipulationer udsatte den europæiske konflikt, men formåede hverken at bringe Tyskland eller dets naboer sikkerhed.

JOHNY LEISNER